

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ

Savaş Sonrası Değişim ve Türkiye

II. Dünya Savaşı'nın sonunda dünya siyasi düzeni değişti. Çok partili demokrasiler güçlenirken, tek partili rejimler zayıfladı. Türkiye, savaşa girmese de bu değişimden etkilendi. Sovyet tehdidine karşı Batı ile yakınlaşan Türkiye, San Francisco Konferansı'nda çok partili sisteme geçişi taahhüt etti.

Türkiye'de Çok Partili Hayat Denemeleri

Türkiye'de çok partili siyasi hayat ilk kez II. Meşrutiyet Dönemi'nde başladı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile iki kez çok partili dönem denendi, ancak bu sistem uzun sürmedi. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle iç ve dış gelişmeler sayesinde çok partili demokrasiye geçiş için uygun ortam oluştu.

Çok Partili Sisteme Geçişin Nedenleri

İkinci Dünya Savaşı Döneminde Türkiye'deki Politikalar:

- » Savaş yıllarında ekonomik politikalar, grev ve sendika haklarının kısıtlanması ve basının sıkı kontrolü gibi uygulamalar, bazı kesimlerin CHP'ye olan tepkisini artırdı.

CHP İçinde Muhalefetin Oluşması:

- » CHP içinde parti yönetimine karşı bir muhalefet hareketi doğdu.
- » Bu muhalefet, "Çiftçi Topraklandırma Kanunu" tartışmaları sırasında daha belirgin hale geldi.

Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun İçeriği:

- » Kanun, topraksız veya az topraklı çiftçilere, devlet arazileri ve büyük toprak sahiplerinin arazilerinden toprak dağıtılmasını öngörüyordu.

Büyük Toprak Sahibi Milletvekillerinin Tepkisi:

- » CHP'li büyük toprak sahibi milletvekilleri, bu kanuna şiddetle karşı çıktı.
- » Bu durum, parti içindeki ayrışmayı ve muhalefetin güçlenmesini tetikledi.

Bu süreç, CHP içindeki fikir ayrılıklarını derinleştirerek daha sonraki siyasi gelişmelere zemin hazırladı.

Millî Kalkınma Partisi'nin kurulması (7 Temmuz 1945)

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945'teki konuşmasında Türkiye'nin demokrasiye geçiş sürecinin başlayacağını açıkladı. Bu açıklamanın ardından, çok partili siyasi hayata geçişin ilk adımı olarak Millî Kalkınma Partisi 7 Temmuz 1945'te kuruldu. Partinin genel başkanlığını sanayici Nuri Demirağ üstlendi ve parti ekonomide liberal politikaları savundu.

DİKKAT

- » İnönü, 19 Mayıs 1945'te demokrasiye geçiş sinyali verdi.
- » Millî Kalkınma Partisi (7 Temmuz 1945), çok partili sisteme geçişin ilk partisi oldu.
- » Nuri Demirağ liderliğindeki parti, liberal ekonomi politikalarını benimsedi.

Demokrat Parti'nin Kuruluşu (7 Ocak 1946)

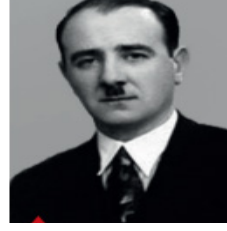
Dörtlü Takrir'in reddedilmesi ve Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun kabulü, CHP içindeki muhalif milletvekillerinin (Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Celal Bayar) partiden ayrılmasına yol açtı. Bu grup, 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi (DP) kurdu.

Görsel 1 - Celal Bayar

Görsel 2 - Adnan Menderes

Görsel 3 - M. Fuat Köprülü

Görsel 4 - Refik Koraltan

DP'nin CHP'den Ayrılan Temel Politikaları ve Hedefleri

Ekonomik Model:

- » Devletçilik yerine liberal ekonomi politikasını savunmuştur.

NOT

Liberal ekonomi: Devletin ekonomiye az müdahale ettiği, serbest piyasanın ön planda olduğu sistemdir.

Siyasi Sistem:

- » Çok partili demokrasi modelini desteklemiştir.

Temel Hak ve Özgürlükler:

- » Temel hakların genişletilmesini ve güvence altına alınmasını savunmuştur.

Seçim Sistemi:

- » Tek dereceli seçim sisteminin uygulanmasını öngörür.

Üniversite Özerkliği:

- » Yükseköğretim kurumlarının özerkliğini savunmuştur.

Medya ve Sivil Toplum:

- » Basın yasalarının ve dernekler mevzuatının reformunu talep etmiştir.

Sosyal Destek Tabakası:

- » Tüccar, sanayici ve toprak sahiplerinin desteğini alır.

1946 Seçimleri ve Sonuçları

21 Temmuz 1946'da yapılan genel seçimlerde, Demokrat Parti (DP) 16 ilde seçime katılmayacağını ve sadece 273 aday göstererek 465 milletvekilliğinden 61'ini kazandı. Seçimler, açık oy-gizli sayım yöntemiyle ve yasal denetim olmadan gerçekleşti. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 397 milletvekilliği kazanarak büyük çoğunluğu elde ederken, bağımsız adaylar 7 milletvekilliği kazandı. Bu seçim, Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçişin ilk önemli adımlarından biri olarak tarihe geçti.

- » **Açık oy-gizli sayım:** Seçmenler kime oy verdiğini açıkça göstermek zorunda kaldı, ancak oylar gizli şekilde sayıldı.

DİKKAT

- » 1946 seçimleri, Türkiye'de çok partili hayata geçişin ilk adımı oldu.
- » Demokrat Parti, muhalefette güçlenerek 1950'de iktidara gelecek süreci başlattı.